

Innspill til tiltaksplan i Rondane villreinområde

Livsgrunnlaget til villreinen i Norge er truet. For å skaffe seg nok næring krever arten store areal og har behov for å trekke mellom ulike beitehabitater gjennom året. Våre innhogg i naturen har gitt villreinen færre og mer fragmenterte villmarksområder.

I juni i 2020 ble det vedtatt en kvalitetsnorm for villrein i Norge. Formålet med kvalitetsnormen er å bidra til at villrein, og de ulike villreinområdene, forvaltes på en slik måte at internasjonale forpliktelser overholdes. Formålet er også å nå nasjonale målsettinger om ivaretagelse av levedyktige bestander i de naturlige utbredelsesområdene. I 2022 kom første klassifisering av de ti nasjonale villreinområdene. Per nå er seks av ti villreinområder klassifisert med *dårlig kvalitet*, de andre fire med *middels*. På sikt er det et mål at de nasjonale villreinområdene skal ha *god kvalitet*.

Norge signerte FNs naturavtale i Montreal den 19. desember 2022. I denne avtalen forplikter vi oss til å verne 30 % av all natur på land og å restaurere 30 % av all natur som er delvis ødelagt innen 2030. Avtalen forplikter oss også til å iverksette hastetiltak for å bevare og gjenoppbygge truede dyrearter.

Fordi villreinen trenger store beiteareal for å overleve, er den betegnet som en *paraplyart*. Det betyr at hvis vi klarer å tilrettelegge for at villreinen har et godt livsgrunnlag, klarer vi samtidig å ivareta mange andre arter med de samme leveområdene. Villreinen vil derfor være sentral i arbeidet med å oppfylle Norges forpliktelser i FNs naturavtale.

En har i lang tid ønsket å ta vare på villreinen og villreinens leveområder. Dette var også sentralt i opprettelsen av Norges første nasjonalpark i Rondane i 1962. Mye av bakgrunnen for etableringen var den gangen å ivareta et godt eksistensgrunnlag for villreinen. Men nasjonalparken i seg selv representerer bare en liten del av det totale arealet som Rondane-reinen benytter seg av i dag. En av de største utfordringene for reinen i Rondane er at området er langt og smalt, og slik sett også svært sårbart for infrastruktur og påvirkninger i randsonene. Vi ser tydelig at menneskelig utbygging og utvidet bruk av randsoner har splittet områder som villreinen brukte tidligere. Vår ekspansive utbygging har også ført til økt trafikk inn i nasjonalparken. En av utfordringene i dag er manglende samhandling og helhetstenking, særlig når det gjelder forvaltningen av arealer. Små enkeltinngrep har isolert sett liten negativ konsekvens for villrein, men setter man alle inngrep og forstyrrelser inn i et større bilde og ser på helheten, så blir utfordringene tydelige.

Rondane er ett av områdene som har fått rødt lys i kvalitetsnormen for villrein. Dette indikerer en tilstand som ikke er godkjent, til tross for at området har vært vernet i mange år.

For å ta vare på villreinen og dens leveområder i Rondane i fremtiden, og samtidig nå målsetningen om god kvalitet i kvalitetsnormen, må det gjøres en rekke tiltak. Dersom strakstiltakene ikke har gitt ønsket effekt innen neste vurdering i kvalitetsnormen, må en ty til mer drastiske tiltak som ferdselsforbud og sanering av infrastruktur som hytter og veier. Hovedmålsetningen i arbeidet må være å gjenopprette funksjonelle leveområder til villreinen, i både kort og langsiktig perspektiv.

Skjematisk oversikt over tiltak som bør vurderes:

Tiltak	Måleparameter som bedres ved gjennomføring av tiltaket	Effekt
Generelle tiltak		
Helhetlig arealforvaltning og forvaltning, samordnede prosesser		En må samordne prosesser og snakke mer sammen. Noen må ta det overordnede ansvaret og se helheten slik at vi unngår fragmentering og bitvis forvaltning av villreinens leveområder.
Full stopp i hyttebygging	Funksjonell arealutnyttelse / funksjonell trekkpassasje / helse / slaktevekter	Unngå ytterligere arealfragmentering og tap av areal, samt økt ferdsel/forstyrrelse.
Ikke tillate ny aktivitet i villreinområder	Funksjonell arealutnyttelse	En må ikke tillate nye aktiviteter og arrangementer i villreinområdene.
Helse/sjukdom	Helse/sjukdom	Fokus på helse og sykdom, det trengs midler til forskning på f.eks. dødelighet på rein i Rondane og fotrâte.
Reduksjon av ferdsel – sykling og kiting	Funksjonell arealutnyttelse	Friluftslivet har endret seg mye i nyere tid, nye ferdselsformer som sti-sykling og kiting er blitt vanligere også langt inn i snaufjellet, dette er svært uheldig og bør reguleres. Særlig ferdsel med kite kan forstyrre rein på lang avstand uten at utøver nødvendigvis er klar over det.
Frivillig vern av hytter, hvor hytter i sårbare/sentrale områder som kommer for salg kjøpes av staten og fjernes	Funksjonell arealutnyttelse	Tilbakeføring av natur og reduksjon av ferdsel
Informasjon og formidling av kunnskap		Spre kunnskap og forståelse, samt gjøre folk bevisste. Kunnskap om villrein og villreins utfordringer vil gjøre at flere tar hensyn og samtidig at flere blir opptatt av å ta vare på reinene i fremtiden. Her trengs det midler til naturveiledere og formidlere. Gode og informative tavler, innlegg på nett og apper kan bidra til å gjøre informasjon tilgjengelig.
Unngå vinterbrøyting av hytteveier	Funksjonell arealutnyttelse / funksjonelle trekkpassasjer	Unngå at hyttene gjøres mer tilgjengelig, slik at en unngår økt bruk og at forstyrrelsen i fjellet blir høyere.
Ikke tillate utvidelse eller standardheving på turisthytter eller DNT-hytter		Utvidelse og standardheving vil kunne føre til økt bruk og økt ferdsel.

Tiltak	Måleparameter som bedres ved gjennomføring av tiltaket	Effekt
Begrense antall salteplasser / fjerne salteplasser i høyfjellet (no fence er et alternativ for å holde sau innenfor beiteområdene)	Helse/sjukdom/slaktevekter	Fjerne smittepunkter for sykdom og parasitter. Salteplassene er smittepunkt både for sau og rein. Saltsteinens plassering har mye å si for hvor opptråkket det blir rundt. Salteplasser på tørre underlag (berg/stein) reduserer smitteproblematikken. No fence er pr dags dato dyre løsninger, men dersom landbruket gis støtte til slike ordninger kan en kanskje redusere antall salteplasser og samtidig lette arbeidet med sanking.
Parasittbehandling av husdyr	Slaktevekter	Dersom en klarer å redusere parasittene på sau, vil dette ha positiv effekt både for sauebønder og villrein.
Mer oppsyn		Drive informasjonsarbeid, spre kunnskap, rettlede, være synlige og kunne følge opp regelverk.
Vurdere varigheten på jakta		Forvaltningen og rettighetshaverne bør vurdere hvor lang jakttid som er nødvendig for å oppnå tilfredsstillende fellingsresultater.
Ulovlig merking av stier		En del stier som er vedtatt fjernet, er dessverre blitt merket på privat initiativ, og nye stier merkes. Det må jobbes med å fjerne slik merking og formidle hvorfor dette ikke er ønskelig.
Lavtflyging i villreinområder		Dersom lavtflyging i regi av forsvaret forstyrrer rein, bør en øke grensa for lovlig lavtflyging.
Rondane Nord		
Utsette åpningstidene på Grimsdalsveien til 20. juni og stenge senest 15 oktober	Funksjonelle trekkpassasjer	Dersom en utsetter åpning av Grimsdalsveien til 20. juni, vil en gi reinen mer ro i vårknipa og gi de tilgang til bedre beiteforhold i perioden rett etter kalving. Tiltaket gir reinen både ro og mulighet til å krysse frem og tilbake over veien samt beite i dalsidene og dalbunnen nede i Grimsdalen. Tiltaket reduserer også effektivt menneskelig ferdsel og adkomst til sentrale områder. Her kan det være rom for at beitebrukere og næringsdrivende får dispensasjon.

Tiltak	Måleparameter som bedres ved gjennomføring av tiltaket	Effekt
Høyere gebyr på enkeltpasseringer på Grimsdalsveien for å redusere gjennomfartstrafikk, doblet gebyr	Funksjonelle trekkpassasjer	Høyere gebyr på Grimsdalsveien vil være med å redusere ferdselen og gjennomfartstrafikken på veien. Gjennomfartstrafikk og folk som bare benytter veien for å komme seg fra A til B skaper lite eller ingen økonomiske ringvirkninger for reiselivsbedriftene, men ferdselen er med på å skape en barriere for reinen som gjør at veien blir vanskeligere å krysse.
Parkeringsforbud og telteforbud langs Grimsdalsveien, Hellbergvegen, Haverdalsveien og Dørålsveien. Kun tillatt med telting på opparbeidede plasser. Helst i tilknytning til betjente hytter. Bobilene kan kun parkere på campingplasser.	Funksjonelle trekkpassasjer	Parkerings- og telteforbud langs veiene vil bidra til at reinen lettere krysser veien da det blir mindre forstyrrelser. Ved å konsentrere telting til opparbeidede plasser i tilknytning til betjente hytter, vil en også legge verdiskapningen hit. Og redusere forøpling ellers i naturen.
Veien inn til Hellberget kan stenges.	Funksjonell arealutnyttelse / funksjonell trekkpassasje	Ved å stenge Hellbergvegen vil en frigi store områder hvor reinen i dag har liten "oppholdstid/beitetid".
Stopp og parkeringsforbud i reinsjakta på aktuelle trekkpassasjer (eksempelvis mellom Antonhuset og Vegaskille og mellom Vegaskille og Verkjesbakkene, samt mellom Løken og Grønnbø).)	Funksjonelle trekkpassasjer	Stopp og parkeringsforbud i reinsjakta vil bidra til at det blir lettere for reinen å krysse veien under jakta uten forstyrrelser fra jegere.
Fjerne en av to jegercampinger på Hellbergvegen	Funksjonelle trekkpassasjer	Det er ikke behov for to jegercampinger langs Hellberget i jakta, ved å etablere bare én, vil en frigi noe areal, som vil gjøre det lettere for reinen å krysse.
Sykkelforbud i Grimsdalen, og til Rondvassbu.	Funksjonelle trekkpassasjer	Gi tilbake arealer og begrense tilgang/ferdsel i fjellet.
Tunnel fra Verkjesbakkene i Grimsdalen til Dovre	Funksjonell arealutnyttelse / funksjonell trekkpassasje	Tunnel vil frigi store arealer.
Dørålensveien, stengt frem til 20. juni og etter 15. oktober.	Funksjonell arealutnyttelse / funksjonell trekkpassasje	Dersom en utsetter åpning av Dørålsveien til 20. juni, vil en gi reinen mer ro i vårknipa og gi de tilgang til bedre beiteforhold i perioden rett etter kalving. Tiltaket gir både reinen ro og mulighet til å krysse frem og tilbake over veien samt beite på floene og myrene rundt Stygghøin/Storkringla. Tiltaket reduserer også effektivt menneskelig ferdsel og adkomst til sentrale områder. Her kan det være rom for at beitebrukere og næringsdrivende har dispensasjon.

Tiltak	Måleparameter som bedres ved gjennomføring av tiltaket	Effekt
Stenge Dørålsæter og Grimsdalshytta vinterstid.	Funksjonell arealutnyttelse	Det er begrenset hvor mange som benytter seg av de betjente hyttene vinterstid, og ofte dårlige snøforhold mellom Grimsdalen og Dørålen og Dørålen og Rondvassbu.
Sentralt i Rondane		
Flytte parkeringen på Spranget til Mysusester	Funksjonelle trekkpassasjer	Parkeringen på Spranget er visuelt godt synlig på lang avstand og skaper mye ferdsel og forstyrrelser i området. Å flytte parkeringen kan bidra til å redusere ferdsel og oppholdstid i dette området.
Vurdere en hovedsti gjennom Rondane. Stien over Sletthø/Hornsjøhø kan legges ned og fjernes, like ens stien fra Høvringen til Dørålsæter. Og fjerne stien fra Peer Gynt til Rondvassbu.	Funksjonelle trekkpassasjer	Vil kunne bidra til å kanalisere ferdselen og redusere ferdselen på sidene. En hovedsti langs med villreinområdet er kanskje bedre enn en (mange) på tvers.
Legge ned stien som går mellom Rondvassbu, Spranget, Peer Gynt (trekanten)	Funksjonell arealutnyttelse / funksjonelle trekkpassasjer	Gi tilbake arealer og begrense tilgang/ferdsel i fjellet.
Fjerne sti over Bråkdalsbelgen og sørge for at den ikke blir markedsført på ut.no	Funksjonell arealutnyttelse / funksjonelle trekkpassasjer	Gi tilbake arealer og begrense tilgang/ferdsel i fjellet.
Stenge selvbetjeningshyttene sentralt i Rondane i vinterhalvåret.	Funksjonell arealutnyttelse	Reduserer ferdselen i det sårbare vinterhalvåret.
Rondane Sør		
Fjerne skiheisen på Venabygdsfjellet (Spidsbergseter)	Funksjonell arealutnyttelse	Gi tilbake arealer og begrense tilgang/ferdsel i snaufjellet, skiheisen har ikke vært brukt de siste årene, men dersom den kommer i drift igjen, kan en se for seg at det blir et trekkplaster helt i randsonen av snaufjellet.
Legge ned skiløpene rundt Tverrhøgda/Svarthammaren (løypene i snaufjellet nord for Spidsbergseter).	Funksjonell arealutnyttelse	Redusere ferdsel og adkomst inn i fjellet.
FV 27 i tunnel, alternativt viltoverganger som er lange nok til å ha effekt.	Funksjonell arealutnyttelse / funksjonell trekkpassasje	Åpne trekket over FV 27, dette vil også kunne redusere kostnadene ved vinterbrøyting av vei på strekninger som i dag er værutsatt.
Fampen med inn i villreinområde	Funksjonell arealutnyttelse	For å ivareta et viktig og mye brukt beiteområde i vår/sommer halvåret.
Sørge for at Friisvegen /Vinjevegen ikke blir en barriere inn til Fampen. Sørge for å opprettholde trekket inn i Fampen. Et tiltak kan være å unngå vinterbrøyting av Vinjevegen fra Lauvåsen til Frisvegen og holde denne stengt fram til 1. juni	Funksjonell arealutnyttelse	Det er viktig å opprettholde trekket mot Fampen som et sentralt område, et tiltak er å holde Friisvegen og Imsdalsvegen stengt lengre utover våren slik at man slipper gjennomfartstrafikken.
Friisvegen/Imsdalsvegen bør åpne seinere på våren/sommeren.	Funksjonell arealutnyttelse / slakteveker	Gi reinen ro lengre utover våren og etter kalving.

Tiltak	Måleparameter som bedres ved gjennomføring av tiltaket	Effekt
Fjerne flyvraket som turistmagnet	Funksjonell arealutnyttelse	Tilbakeføring av natur og reduksjon av ferdsel.